

Güclü dövlət – yüksək rifah

Azərbaycan 2020-ci ilə inkişaf etmiş ölkə kimi qədəm qoyacaq

"Hazırda Azərbaycan yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyur. Bu mərhələnin əsas hədəfi çoxşaxəli, səmərəli və innovasiya yönümlü iqtisadiyyatın formalaşdırılması, sosial sahədə önləyici inkişaf trendinin təmin olunması və əhalinin rifahının layiqli, qabaqcıl beynəlxalq standartlara uyğun səviyyəyə çatdırılması, habelə elmin, mədəniyyətin inkişafında, ictimai həyatın bütün istiqamətlərində yeni nailiyyətlərin əldə olunmasıdır".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının hazırlanması barədə sərəncamından

İnkişaf prosesi hər bir ölkədə ictimai mənafeələrə xidmət edən mütərəqqi ideya və proqramların xalqın iradəsinə söykənən hakimiyyət vasitəsilə reallaşdırılmasına əsaslanan mürəkkəb, zəncirvari və iyerarxik mexanizmdir. Təkcə dövlətin deyil, ümumən hər bir vətəndaşın və fərdin gələcək taleyini şərtləndirən bu pozitiv proses, ilk növbədə, xalqına bağlı milli liderlərin pragmatik və reallığa adekvat fəaliyyətindən asılıdır. Bu da təsadüfi deyildir ki, məhz lider fenomeni müasir dövrdə iqtisadi potensialından asılı olmayaraq, hər bir dövlətin inkişaf səviyyəsini müəyyənləşdirən başlıca meyarlardan biri qismində çıxış edir. Milli lider fenomeninin müəyyən etdiyi inkişaf strategiyası ölkənin potensialını hərəkətə gətirir, bu potensialın realizə edilməsi üçün zəruri əsasları, prioritet istiqamətləri müəyyənləşdirir.

Perspektiv iqtisadi hədəflərə hesablanmış inkişaf konsepsiyası

Son 3 ildə global böhranın mənfi təsirlərindən səmərəli şəkildə sığortalanaraq sosial-iqtisadi və mədəni modernləşmənin yeni keyfiyyət mərhələsinə uğurla transformasiya edən Azərbaycanın bütövlükdə regionda ən nüfuzlu dövlətlərdən birinə çevrilməsi, ilk növbədə, elmi əsaslar üzərində irəli sürülmüş milli iqtisadi inkişaf strategiyası ilə bağlıdır. Əminliklə demək olar ki, respublikanın bütün problemlərinə milli dövlətçilik kontekstindən yanaşan, cəmiyyətin ümumi inkişaf qanunauyğunluqlarını dəqiq şəkildə qiymətləndirməyi bacaran, eyni zamanda, ictimai həyatın müxtəlif sahələrindəki çatışmazlıq və nöqsanlar haqqında dolğun təsəvvürə malik olan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev pragmatik liderlik keyfiyyətləri sayəsində yeni dövr üçün qarşıda duran prioritet vəzifələri dəqiq şəkildə müəyyənləşdirmişdir. Ölkə başçısının rəhbərliyi altında son illər ardıcıl və sistemli şəkildə həyata keçirilən çoxşaxəli islahatlar cəmiyyətin bütün strateji əhəmiyyətli sahələrində kardinal dəyişikliklərə səbəb olmaqla hər bir ölkə vətəndaşının taleyində müstəsna rol oynamış, respublikamızı dinamik uğur magistrasına çıxarmışdır. Bütün bunların nəticəsi olaraq son illərdə müstəqil Azərbaycan həm də formalaşmaqda olan özünəməxsus inkişaf modeli ilə beynəlxalq iqtisadi mərkəzlərin, aparıcı maliyyə institutlarının diqqət mərkəzindədir.

Hazırkı tarixi mərhələdə sosial-iqtisadi inkişaf prosesinin davamlılığının təmini nöqteyi-nəzərindən respublikanın perspektiv inkişaf strategiyasının yaxın və uzaq dəqiq hədəflər əsasında düzgün müəyyənləşdirilməsi, reallığa adekvat elmi-iqtisadi proqnozların, təhlillərin irəli sürülməsi son dərəcə vacib məsələlərdən biridir. Pragmatik və realist siyasətçi kimi bu reallığı düzgün müəyyənləşdirən Prezident İlham Əliyev də hər bir mərhələ üçün respublikanın qarşısında duran vəzifələri dəqiq müəyyənləşdirməklə ölkənin bütün resurslarını bu istiqamətdə səfərbər edir. 2011-ci il aprelin 21-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında alimlərlə keçirdiyi görüşdə dövlət başçısı bu məsələ ilə bağlı demişdir: "Biz uzunmüddətli inkişaf strategiyamızı müəyyən edərkən mütləq güclü elmi bazaya arxalanmalıyıq. Biz iqtisadi inkişafımızın gələcək istiqamətlərini müəyyən edərkən güclü elmi əsaslara söykənməliyik. Burada düzgün proqnozlar verilməlidir. Biz nəinki beşillik proqramı icra edərkən bu məsələlərlə məşğul olmalıyıq, uzaq gələcəyə baxmalıyıq - 20 ildən, 30 ildən sonra Azərbaycan hansı imkanlar hesabına inkişaf edəcəkdir?! Azərbaycanda elə güclü potensial yaradılmalıdır ki, ölkəmizin inkişafı uzunmüddətli, uğurlu və dayanıqlı olsun".

2011-ci il 29 noyabr tarixdə imzaladığı "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının hazırlanması barədə" sərəncam cənab İlham Əliyevin uzaq hədəflərə hesablanmış səmərəli iqtisadi siyasət yürütdüyünü bir daha təsdiqləyir. Dövlət başçısı tarixi əhəmiyyətli bu sərəncamı ilə qarşıdakı 10 ildə hökumət səviyyəsində reallaşdırılması vacib kompleks tədbirlər sisteminin əhatə dairəsini və müddətini, habelə icra mexanizmlərini müəyyənləşdirmək məramını izhar etmişdir. Bu, həm də şəffaflıq və hesabatlılıq baxımından mühüm addım olmaqla, vətəndaşlarda qarşıdakı illərdə Azərbaycan hökumətinin iqtisadi inkişaf konsepsiyası barədə dolğun təsəvvürün formalaşması məqsədi daşıyır.

Sərəncamın preambula hissəsində vurğulandığı kimi, son dövrdə ölkədə həyata keçirilən islahatlar bütün sahələrdə müsbət nəticələrin əldə olunmasına şərait yaratmışdır. Bu illər ərzində, xüsusilə də son onillikdə

Azərbaycanda makroiqtisadi sabitliyə, dinamik iqtisadi artıma nail olunmuş, yoxsulluğun azaldılmasında və əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsində ciddi uğurlar qazanılmışdır. Sənəddə həmçinin vurğulanır ki, bütün bunlarla bərabər, sərbəst bazar iqtisadiyyatı institutlarının yaradılması və sahibkar təşəbbüskarlığına söykənən iqtisadiyyat modelinin bərqərar olması, iqtisadi və sosial infrastrukturun təkmilləşdirilməsi ölkəmizin gələcək inkişafı üçün geniş imkanlar açmışdır. Sərəncamda yeni mərhələnin əsas hədəfi kimi çoxşaxəli, səmərəli və innovasiya yönümlü iqtisadiyyatın formalaşdırılması, sosial sahədə önləyici inkişaf trendinin təmin olunması və əhalinin rifahının layiqli, qabaqcıl beynəlxalq standartlara uyğun səviyyəyə çatdırılması, habelə elmin, mədəniyyətin inkişafında, ictimai həyatın bütün istiqamətlərində yeni nailiyyətlərin əldə olunması vacibliyi diqqətə çəkilmişdir.

Sərəncamla 2020-ci ilədək dövrü əhatə edən "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası layihəsinin hazırlanmasına ümumi rəhbərlik, təşkilati və əlaqələndirici səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasına həvalə olunmuşdur. Eyni zamanda, Administrasiya İnkişaf Konsepsiyasının layihəsini 2012-ci ilin sonunadək hazırlayıb təsdiq olunmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməlidir. İnkişaf Konsepsiyasının layihəsinin hazırlanması prosesinə müvafiq dövlət orqanlarının, elmi təşkilatların və yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin cəlb olunması; bu sahədə qabaqcıl dünya təcrübəsindən yararlanmaq məqsədilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı və digər beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirilməsi üçün zəruri tədbirlər görülməsi; vətəndaş cəmiyyəti təsisatlarının iştirakı, habelə layihənin açıq müzakirəyə çıxarılması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi təmin edilməlidir.

Prezident İlham Əliyev dərinməzmunlu nitqlərində 2009-cu ildə iqtisadi sahədə keçid dövrünü başa vuraraq modernləşmə mərhələsinə qədəm qoyan müstəqil Azərbaycanın uzunmüddətli inkişaf strategiyasının əsas hədəflərini açıqlamış, qarşıda dayanan strateji məqsədlərdən söz açmışdır. Nazirlər Kabinetinin 2011-ci ilin 9 aylıq sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına həsr olunmuş iclasında cənab İlham Əliyev daha bir iqtisadi hədəf müəyyənləşdirərək 2020-ci ilədək respublikada ümumi daxili məhsulun 10 dəfəyədək artırılması vacibliyini hökumət qarşısında mühüm vəzifə kimi qoymuşdur. Eyni zamanda, dövlət başçısı Azərbaycanı yaxın perspektivdə inkişaf etmiş dövlətlər sırasında görmək niyyətini böyük əzmlə bəyan etmişdir. Və "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının hazırlanması da məhz bu istəyin reallaşdırılmasının fundamental mexanizmi kimi nəzərdən keçirilir.

Müasir, qüdrətli Azərbaycan milli ideyanın ali məqsədidir

Tarixdən məlumdur ki, milli ideya olmadan hansısa dövlətin davamlı iqtisadi inkişafını təmin etmək, yaxud da əldə olunmuş nəticələri qoruyub saxlamaq mümkün deyildir. Başqa sözlə, dövlətin intibah və tərəqqisinə hesablanmış məqsədlərin gerçəkləşdirilməsində solumun birlik və həmrəyliyi təmin edən, ölkədaxili iqtisadi resursların səmərəli realizəsinə imkan yaradan başlıca amillərdən biri məhz milli ideyadır. Tarixən olduğu kimi, müasir dövrdə də etnik-milləti identikliyin kənar təsirlərdən qorunması prosesində milli ideya müstəsna rolunu və əhəmiyyətini qoruyub saxlayır. Eyni zamanda, hər bir xalqın qarşıya qoyduğu ali ideaların praktik surətdə gerçəkləşdirilməsinə əsaslı təkan verir.

İstənilən toplumun nəyə qadir olduğu, hansı inkişaf yolu seçdiyi, zamanın qlobal çağırışlarına nə dərəcədə cavab verdiyi, ilk növbədə, onun qarşıya qoyduğu milli ideyada təcəssümünü tapır. Milli ideya hər bir dövlətin, xalqın konkret məkan və zaman şəraitində qarşıya qoyduğu, hədəflədiyi məqsədlərdən soraq verməklə yanaşı, milli inkişaf modelinin konseptual mahiyyəti barədə dolğun təsəvvür formalaşdırır. Əksər hallarda daha uzaq hədəflərə - perspektiv nəticələrə hesablanan milli ideya həm də yaradılmasına cəhd göstərilən cəmiyyət modelinin ideoloji-siyasi, mənəvi əsaslarına çevrilir. Milli ideya cəmiyyətin inkişafının ümumi məqsəd və strategiyası olmaqla hərtərəfli inkişafın rəhnidir.

Milli ideya dövrün, zamanın ruhuna, cəmiyyətin inkişaf xüsusiyyətlərinə, dünya nizamının gerçəkliklərinə adekvat olaraq dəyişsə də, bütün dövrlər və cəmiyyətlər üçün aktualdır. O, bir sıra mütərəqqi cəhətləri ilə qətiyyətlə statik xarakter daşımır, əksinə, hər bir dövr üçün solumun yeniləşən istək və arzularının məcmusudur. Yəni, siyasi-ideoloji quruluşundan asılı olmayaraq, istənilən dövlətin inkişafa can atması, habelə bu niyyəti nə dərəcədə gerçəkləşdirə bilməsi, ilk növbədə, milli ideya statusu alan ali məram və məqsədlərdən asılıdır. Məhz bu məram və məqsədlər ümumən Azərbaycan xalqının da tarixən formalaşmış milli-mənəvi dəyərlər sisteminin yabançı təsirlərdən qorunmasına, ümumən cəmiyyətin milli ahənginin saxlanılmasına imkan verir. Yeni yüzillikdə qarşıya qoyduğu nəci ideallara yüksək sadıqlıq nümayiş etdirən xalqımız məhz bunun sayəsində milli identikliyi və özünüdərk hissini qoruyub saxlayır.

Müasir fəlsəfi fikrimizin görkəmli tədqiqatçısı, qloballaşma, modernləşmə, demokratikləşmə və digər mühüm sahələrdəki araşdırmaları cəmiyyətdə böyük maraq doğuran Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyev haqlı olaraq respublikanın hazırkı inkişafı prosesində milli ideyanın səfərbəredici rolunu diqqətə çəkir. Bir müddət əvvəl "Azərbaycan" qəzetində dərc olunmuş "Müasir milli ideyanı zənginləşdirən odur ki, vətəndaş özünü dövlətin bir hissəsi hesab edir, özündə dəyişikliklər üçün qüvvə

görür, güclü dövlətin və güclü, iradəli liderin varlığına ehtiyac duyur" sərlövhəli müsahibəni görkəmli akademik "Müasir Azərbaycan milli ideyanın təəcəssümü kimi" əsərinin məntiqi davamı kimi də qiymətləndirmək olar.

Hər iki əsəri maraqlı edən əsas cəhət bundan ibarətdir ki, görkəmli akademik Ramiz Mehdiyev müasir dövrdə Azərbaycan milli ideyasının nədən ibarət olduğunu elmi və praktik dəlillər, faktlar əsasında açıb göstərir. Müəllif eyni zamanda milli ideyanın reallaşdırılması istiqamətində son illər Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən qlobal miqyaslı islahatlardan söz açır, həyata keçirilən tədbirlərin gözlənilən nəticələri ilə bağlı son dərəcə dürüst məntiqi mühakimələr, proqnozlar irəli sürür. Elmi və praktik təcrübənin uğurlu sintezi əsasında qələmə alınan bu əsərlərdə, eyni zamanda, milli ideyanın gerçəkləşdirilməsi mexanizmi olan milli ideologiya problemi analitik rəkursda təhlilə cəlb edilir, azərbaycançılığın mühüm komponentlərinə toxunulur.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası uzun illər ərzində xalqımızın milli ideya səviyyəsinə yüksəlmiş əsas arzusu, istəyi olmuşdur. Lakin müstəqilliyin bərpasından sonra onun qorunub saxlanması, respublikamızın ərazi bütövlüyünün, suverenliyinin bərpası, habelə inkişaf etmiş, modern dövlətə çevrilməsi, demokratik, hüquqi cəmiyyətin formalaşdırılması, insan hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunması məsələləri məcmu halda xalqın yeni dövr üçün milli ideyasına çevrilmişdir. Bu sıraya həmçinin vətəndaşların firavanlığı, mənəvi inkişaf, demokratiya, milli təhlükəsizlik kimi məsələləri də şamil etmək mümkündür.

Akademik Ramiz Mehdiyevin bu qənaəti ilə də tam razılışmaq olar ki, 2003-cü ilin sonlarından başlayaraq milli ideya müstəqil dövlətin inkişafının və dünya ilə münasibətlər qurulmasının keyfiyyətə yeni aspektləri ilə zənginləşir. Eyni zamanda, bu dövrdə inkişaf vektorları regional və qlobal perimetrlərdə ölkənin yeni mövqeyini müəyyən etmişdir. Dövlətin iqtisadi qüdrətinin artması nəticəsində ictimai şüur tədricən elə istiqamətləndirilir ki, o, ətraf aləmlə ahəngdar şəkildə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir, inkişafın perspektivlərini və prioritetlərini real hiss edir. Bütün bunlarla yanaşı, əsərdə ümumiləşmiş fikir bundan idarətlir ki, iqtisadi və demokratik tranzitin, dövlət həyatının bütün sahələrində innovasiyalı inkişafa keçidin intensivləşdirilməsi ideyaları getdikcə daha artıq dərəcədə rəqabətədavamlı paradigmaya yönələrək hakim və ictimai-siyasi elitanın şüurunda üstünlük təşkil edir.

"Müasir milli ideyanı zənginləşdirən odur ki, vətəndaş özünü dövlətin bir hissəsi hesab edir, özündə dəyişikliklər üçün qüvvə görür, güclü dövlətin və güclü, iradəli liderin varlığına ehtiyac duyur" sərlövhəli müsahibəsində görkəmli filosof milli ideyanın hədəflədiyi əsas vəzifələrə toxunarkən haqlı olaraq demokratikləşmə və iqtisadi inkişaf proseslərini bir-birindən ayrılmaz vəhdət kimi səciyyələndirir: "Prezident İlham Əliyev elə siyasət həyata keçirir ki, orada milli ideya özündə həm siyasi məkanın demokratikləşməsinə, mütərəqqi və hərtərəfli iqtisadi inkişafı, dünya birliyinə inteqrasiyanı, həm də milli ruhu və özünəməxsusluğu qoruyub saxlamağı ehtiva edir. Qloballaşma şəraitində bu, olduqca vacib amildir. Hələ 2004-cü ildə Prezident qeyd edirdi ki, "iqtisadi artım və cəmiyyətin demokratikləşdirilməsi siyasətimizin əsas elementləridir, bunların biri olmadan digəri mümkün deyildir. İqtisadi cəhətdən güclü olmaq olar, lakin əgər demokratiya, şəffaflyq yoxdursa, insan hüquqları qorunmursa, uğur gözləməyə dəyməz". Bizim əsrimizdə gənc dövlətin yaradılması və inkişafı olduqca çətin məsələdir. Yalnız öz qüvvə və resurslarına arxalanaraq müstəqil daxili və xarici siyasət yürütmək isə müstəsna çətin məsələdir. Bu məsələnin həllinə nail olan dövlət rəhbəri həqiqətən milli liderdir. Prezident İlham Əliyev müstəqilliyimizin iyirminci ilində ölkəyə uğurla rəhbərlik edir və dövləti yeni üfüqlərə, inkişafın keyfiyyətə yeni səviyyəsinə keçməyə doğru aparır"

İnkişafın dəyişməz hədəfi

Təhlillər göstərir ki, milli ideya xalqın və dövlətin tarixi inkişaf xüsusiyyətləri ilə bağlı olaraq dəyişir, yeniləşir, təkmilləşir. Bu baxımdan postkeçid dövrü mərhələsində Azərbaycan xalqının milli ideyası təkcə modernləşmək deyil, həm də elmi-intellektual və mədəni cəhətdən yüksək dərəcədə inkişaf etməklə yanaşı, milli identikliyinə qoruyub saxlayan sosiuma çevrilməkdir. Prezident İlham Əliyevin müstəqil Azərbaycanı yaxın perspektivdə müasir və iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkəyə çevirmək istəyi cəmiyyətin ümumi maraq və mənafeyi ilə tam şəkildə cümləşərək milli ideya səviyyəsinə yüksəlmişdir. Dövlət başçısı bu məqsədi lakonik şəkildə "Güclü dövlət - yüksək rifah" tezisilə ifadə edir. Həmin məqsədin milli ideya səviyyəsinə yüksəlməsi, ilk növbədə, Azərbaycanın hazırkı iqtisadi inkişaf tempi və mövcud resursları ilə şərtlənir.

Ümumilikdə, cənab İlham Əliyevin Azərbaycanın modernləşməsi ilə bağlı həyata keçirdiyi tədbirlərə ölkənin malik olduğu iqtisadi potensialın gücləndirilməsi və bu potensialın kompleks şəkildə səmərəli reallaşdırılması; qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi; hər bir regionun malik olduğu potensialdan tam və səmərəli istifadə olunması, onların inkişafının tarazlaşdırılması; çoxlu sayda yeni iş yerlərinin açılmasına şərait yaradılması; sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi; sosial xidmətlərin həcmnin, keyfiyyətinin və ünvanlılığının əhəmiyyətli dərəcədə artırılması; yoxsulluğun azaldılması; yüksək elmi-mədəni tərəqqinin təmini və s. mühüm məsələləri şamil etmək olar.

2011-ci ilin 9 ayında Azərbaycanın valyuta ehtiyatlarının 37 milyard dolları ötməsi, ümumilikdə son üç ildə 32 milyarddan, hesabat dövründə isə 11 milyarddan çox artması mühüm uğurlar sırasındadır. Ümumilikdə, valyuta ehtiyatlarının yüksək sürətlə artımı ölkə iqtisadiyyatının mümkün xarici böhran təsirlərinə qarşı həssaslığını azaldan amillərdən biridir. Hesabat dövründə neft hasilatının 3 milyon ton azalması ilə bağlı ümumi daxili məhsulun artımı 0,5 faiz təşkil etsə də, qeyri-neft sektorunda qeydə alınmış 8,2 faizlik artımı mühüm makroiqtisadi göstərici kimi səciyyələndirmək olar. Eyni zamanda, iqtisadiyyatın qeyri-neft sənayesində 9,2 faiz, kənd təsərrüfatında 7,6 faiz

artım müşahidə olunmuşdur.

Ümumilikdə, 2011-ci ilin ötən dövrü ərzində ölkə iqtisadiyyatının inkişaf dinamikası, əldə edilmiş iqtisadi göstəricilər, artan real vergi bazası, dövlət və icmal büdcələrin gəlir proqnozunun yenidən hesablanması dövlət və icmal büdcələrinə təsdiq edilmiş həcmdən artıq vəsaitin daxil olmasına zəmin yaratmışdır. Bununla əlaqədar hələ bu ilin may-iyun aylarında Milli Məclisdə dövlət büdcəsinə müəyyən əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Ümumiyyətlə, respublikamızın hər ilin ortalarında dövlət büdcəsinə yenidən baxması, gəlir və xərcləri artırması dinamik inkişaf göstəricisi kimi təqdirəlayiqdir. Bu cür sürətli artıma və büdcə dəqiqləşdirmələrinə dünyanın az ölkələrində rast gəlinir. Azərbaycan hökuməti isə ilk növbədə, şəffaflyq, ədalətlik, dürüstlük, sosial ədalət prinsipini rəhbər tutaraq, habelə vətəndaşların rifah halının davamlı şəkildə yüksəldilməsi məramını qarşıya məqsəd qoyaraq bu təcrübədən məqsədyönlü şəkildə bəhrələnir. Dövlət büdcəsinə dəyişikliklərin edilməsi hökumətin fəaliyyətinin effektivlik əmsalını daha da artırır, qarşıya qoyulmuş məqsədlərin realizəsinə yaxşı imkanlar açır.

"Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsi də respublikadakı sürətli inkişafın bariz göstəricisidir. Layihədə göstəriləyi kimi, 2012-ci ildə dövlət büdcəsinin gəlirləri ümumi daxili məhsulun 37,8 faizini təşkil edəcək və bu da 2011-ci ilə nisbətən xeyli çoxdur. 2012-ci ilin dövlət büdcəsinin gəlirlərinin ümumilikdə 16436,4 milyon manat olacağı proqnozlaşdırılır. Bu, 2011-ci illə müqayisədə 882,2 milyon manat və ya 5,7 faiz, 2010-cu ilin faktiki icrasına nisbətən 5033,4 milyon manat, yaxud 44,1 faiz çoxdur. Dövlət büdcəsi gəlirlərinin 12035,0 milyon manatı və 73,2 faizi neft, 4401,4 milyon manatı, yaxud 26,8 faizi qeyri-neft sektoru üzrə daxilolmaların payına düşəcək. Qarşıdakı ildə dövlət büdcəsinin xərcləri 16984,4 milyon manat proqnozlaşdırılır və bu da 2011-ci ilə nisbətən 1043 milyon manat və ya 6,5 faiz çoxdur. Növbəti ildə dövlət büdcəsi kəsirinin maliyyələşdirilməsi üçün 548 milyon manat həcmində vəsait nəzərdə tutulmuşdur və bu da ÜDM-in 1,3 faizini təşkil edir.

2012-ci ilin dövlət büdcəsi sosialyönümlü siyasətin Azərbaycan üçün yenə də prioritet məsələlərdən biri olduğunu təsdiqləyir. Bu, həm də bazar iqtisadiyyatı şəraitində vətəndaşların sosial rifah halının yüksəldilməsi məsələsinə necə böyük həssaslıqla yanaşıldığını göstəricisidir. Ümumiyyətlə, iqtisadi nəzəriyyədən məlumdur ki, dövlətin sosialyönümlü siyasəti yalnız bazar münasibətlərinin və sahibkarlıq fəaliyyətinin azadlığını saxlamaqla vəsait və ehtiyatların düşüncəli sürətdə yenidən bölüşdürülməsinə imkan verən yüksək iqtisadi inkişaf vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Sosialyönümlü dövlətin əsasını insan ləyaqəti, ədalət, məsuliyyət, fərdin maddi statusunun kəskin fərqliliyini aradan qaldırmaq məqsədləri təşkil edir. Bu, ictimai həyatı humanistləşdirmək, cəmiyyətdə qarşılıqlı azalması, vətəndaş həmrəyliyinin formalaşması, bütün sosial qrup və fərdlərin mənəviyyatının artmasının labüd yoludur.

Qərbin sosial məsələlərə geniş yer verən bir sıra ölkələrinin inkişaf təcrübəsi bazar azadlığı və dövlətin iqtisadiyyata təsiri arasındakı balansın nə qədər çətinliklə əldə olunduğunu göstərir. Yüksək sosial xərclərin təmin olunması bəzən vergilərin qalxmasına gətirib çıxarır, bu isə istehsal sahələri üçün maneə yaradır. Hökumət belə hallarda sosial proqramları müvəqqəti azaltmağa məcbur olur. Yəni, ən inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsində də sosial-iqtisadi və mədəni hüquqların təmini ilə bağlı böyük çətinliklər yaranır.

Azərbaycanın milli inkişaf modeli isə elə uzaqgörənliklə düşünülmüşdür ki, dövlətin sosialyönümlü siyasəti azad bazar iqtisadiyyatının tələbləri ilə kəskin ziddiyyətlər doğurmur. 2012-ci ilin dövlət büdcəsində sosialyönümlü xərclər üçün 4713,4 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır. Bu, 2011-ci ilə nisbətən 417,3 milyon manat və ya 9,7 faiz, 2010-cu illə müqayisədə isə 1010 milyon manat və ya 27,3 faiz çoxdur. Gələn il büdcə təşkilatlarında çalışanların, müəllim və həkimlərin məvaciblərinin əsaslı şəkildə qaldırılması nəzərdə tutulur və bu da vətəndaşların sosial rifahlarının yüksəldilməsi məqsədinə xidmət edir.

Ümumilikdə, sosialyönümlü iqtisadi siyasətin ən parlaq göstəricilərindən biri də ötən 8 ildə 950 mindən artıq yeni iş yerinin açılması, ciddi sosial bəla kimi özünü göstərən işsizlik probleminin əhəmiyyətli dərəcədə aradan qalxması, habelə yoxsulluq həddinin 49 faizdən 11 faizə enməsidir. Gənc ailələrin mənzillə təmini üçün ipoteka sisteminin yaradılması, eləcə də dövlət büdcəsindən maliyyələşən strukturlarda məvaciblərin mütəmadi olaraq qaldırılması da bu istiqamətdə görülən mühüm tədbirlər sırasındadır.

Proqnozlara görə, 2020-ci ildə Azərbaycanda adambaşına düşən milli gəlir 10000 min dollara yüksələcəkdir və bu da respublikamızın inkişaf etmiş dövlətlər sırasına yüksəlməsinə imkan verəcəkdir. Bununla paralel, vətəndaşların rifah halı da ciddi şəkildə yüksələcəkdir, çünki Azərbaycan dövlətinin sosial sahəyə müdaxiləsi konsensus və kompromis fəlsəfəsinə əsaslanır. Bazar iqtisadiyyatı prinsipləri hər bir vətəndaşın ümumi sərvətlərdən bəhrələnməsinə, cəmiyyətdə gedən proseslərə inteqrasiyasına və fərdin bəhrələnmə imkanlarının artırılmasına xidmət edir.

Azərbaycan sərmayəçidən sərmayədar dövlətə çevrilir

Müasir dövrdə dövlətlərin milli iqtisadi inkişafının dünya iqtisadiyyatından təcrid olunmuş halda həyata keçirilməsinin qeyri-mümkünlüyü fakti xarici amillərin tam ciddiliklə nəzərə alınmasını tələb edir. Başqa sözlə, qapalı iqtisadi məkandan dünya təsərrüfatına inteqrasiya edilməsi artıq ümumbəşəri problemə çevrilmişdir. Azərbaycanda da iqtisadiyyata investisiyaların cəlb olunması məqsədilə hökumət "açıq qapı" siyasəti həyata keçirir.

Xarici investisiyaların, müasir texnologiyaların və avadanlıqların, idarəetmə təcrübəsinin ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilməsi yolu ilə yüksək keyfiyyətli, rəqabətqabiliyyətli məhsulların istehsal edilməsi dövlətin müəyyən etdiyi iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir.

Respublikamızın müasir investisiya siyasətinin əsas xüsusiyyəti isə Azərbaycan iqtisadiyyatının neftdən asılılığının tamamilə azaldılması və bu sahədən qazanılan gəlirlərin qeyri-neft sektoruna yönəldilməsidir. Bunun üçün biznes mühitinin liberallaşdırılması istiqamətində davamlı tədbirlər həyata keçirilir. Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin "bir pəncərə" prinsipi üzrə qeydiyyatı, birbaşa xarici investisiyalar axınının liberallaşdırılması, dövlət xərclərində prioritetlərin oriyentasiyasının yüksək iqtisadi səmərəni, rentabelliği təmin edən və gəlirlərin bölgüsünü yaxşılaşdırmağa imkan verən sahələrin xeyrinə dəyişməsi mühüm dəyişikliklər olmuşdur. Bütün bunlar həm də təsərrüfatçılıq subyektlərinin işinin və qeydiyyat sisteminin daha artıq dərəcədə şəffaflığa, milli iqtisadiyyatın səmərəli inkişafına şərait yaratmışdır.

2008-ci ildə Dünya Bankının Azərbaycanı bir nömrəli "İslahatçı ölkə" elan etməsi, 2009-cu ildə Ümumdünya İqtisadi Forumunun Azərbaycanı rəqabətqabiliyyətliliyinə görə bütün MDB ölkələrindən irəli - dünyada 51-ci hesab etməsi də məhz əlverişli biznes mühitinin nəticəsidir. 2011-ci ildə isə "Moods Investors Services" beynəlxalq reyting agentliyi Azərbaycan Respublikasının istiqrazlarına təyin etdiyi "Ba1" reytingini təsdiq edərək xarici valyuta üzrə "Baa2" və yerli valyuta üzrə "A3" reytinglərin proqnozunu "sabit"dən "pozitiv"ə qaldırılması barədə qərar qəbul etmişdir.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, son illərdə respublikanın maliyyə imkanlarının artması nəticəsində istifadə edilmiş ümumi investisiyaların strukturunda əhəmiyyətli dəyişiklik baş vermiş, daxli investisiyaların həcmi xarici investisiyaların həcmi əhəmiyyətli dərəcədə üstələmişdir. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan nəinki daxildə böyük sərmayə tələb edən layihələri uğurla reallaşdırır, eyni zamanda, Gürcüstan, Türkiyə, Moldova, Ukrayna ilə yanaşı, İtaliya kimi inkişaf etmiş dövlətin iqtisadiyyatına sərmayə qoyur. Türkiyənin ən nəhəng sənaye sütunu olan "Petkim" in və "Tekfen" Holdingin səhmlərinin böyük bir hissəsinin Azərbaycan hökuməti tərəfindən alınması respublikamızın dünya sənayesində ən tanınmış səhmdarlarından birinə çevrilməsinin bariz nümunəsidir. Bütün bunlar həm də Azərbaycanın inkişaf etmiş, qüdrətli dövlətə çevrilməsi yönündə atılan inamlı addımlardır.

İqtisadi islahatlar kursuna ictimai dəstək

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ötən 8 illik rəhbərliyi altında respublikamız elə inkişaf mərhələsinə çatmışdır ki, ölkə iqtidarı idarəetməni tamamilə yeni prinsip və metodlar üzərində qurmağa çalışır. Məhz bu cür demokratik tranzit prosesi ölkədə dövlətçilik ənənələrinin daha da möhkəmlənməsini, siyasi-intellektual elita ilə xalqın möhkəm mənəvi bağlılığını təmin edir. Eyni zamanda, milli ideyanın reallaşdırılması baxımından ən vacib olan hakimiyyət-xalq birliyi daha da möhkəmlənir. "Caspian" İnformasiya Mərkəzinin təşəbbüsü ilə Böyük Britaniyanın nüfuzlu "Populus Limited" şirkətinin bu il sentyabrın 10-dan 30-dək Azərbaycanda min respondent arasında keçirdiyi rəy sorğusunun nəticələri bunu bir daha təsdiqləyir. Sorğu nəticəsində respondentlərin 95 faizi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə tam etimad göstərdiklərini, 96 faizi isə onun siyasətini bəyəndiklərini vurğulamışlar. Mərkəzin direktoru G.Frost demişdir ki, sorğunun nəticələrinə əsasən, respondentlərin 79 faizi Azərbaycanda ümumi vəziyyəti təqdir edir, 70 faizi isə ölkə iqtisadiyyatının düzgün istiqamətdə irəlilədiyini düşünür. Bundan əlavə, respondentlərin 82 faizi son 10-15 il ərzində Azərbaycanın dünyadakı nüfuzunun artdığını, 54 faizi isə ölkədə həyat səviyyəsinin yaxşılaşdığını vurğulamışlar. Mərkəzin direktoru demişdir ki, müstəqil şəkildə aparılmış sorğunun nəticələrinə əsasən, ümumilikdə respondentlər Azərbaycanın təhlükəsiz, sabit, uğurla inkişaf edən, güclü bir ölkə olduğu fikrindədirlər.

Ümumilikdə, bu gün Azərbaycanda həyata keçirilən iqtisadi islahatlar ictimai şüurun daha da demokratikləşməsinə gətirib çıxarır, vətəndaş cəmiyyətinin bazisinin təşəkkülü mərhələsinə başa çatdırmağa, "Güclü dövlət - yüksək rifah" konsepsiyasının şüurlu şəkildə başa düşülməsinə şərait yaradır. Bu siyasət eyni zamanda cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin mənafələrinin daha etibarlı müdafiəsi, ictimai qüvvələrin tarazlığının qorunub saxlanması, cəmiyyətə xas mülki, demokratik, özünüidarə meyillərinin adekvat realizə etmək imkanlarını genişləndirir.

Əlican BABAYEV,

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin
"İqtisadi nəzəriyyə-1"
kafedrasının müdiri,
iqtisad elmləri doktoru,
professor**